

CZU: 811.135.1'276.6:616.314

TERMINOLOGIA STOMATOLOGICĂ: STRUCTURĂ ȘI RAPORTURI SEMANTICE

Natalia VREME

Universitatea de Stat din Moldova

Terminologia medicinei dentare, fiind într-o continuă dezvoltare datorită progresului tehnologic și medical, reprezintă o adevărată provocare pentru medicii specialiști din acest domeniu și pentru traducători. Protetica, implantologia dentară, metodele și abordările noi pentru tratamentul dinților generează crearea de noi termeni pentru diverse inovații în stomatologie, extinzând astfel, într-un mod impresionant, limbajul specializat al medicinei dentare. Lucrarea dată are drept scop analiza principalelor procedee de formare a sistemului terminologic al stomatologiei ca parte integrantă a limbajului medical și relevarea anumitor particularități semantice ale acestei terminologii. Numărul considerabil de unități terminologice complexe confirmă productivitatea compunerii sintagmatice în procesul de formare a termenilor din domeniul medicinei dentare.

Cuvinte-cheie: limbaj specializat, unitate terminologică, compunere, derivare, sinonimie, sintagmă, terminologie stomatologică.

DENTAL CARE TERMINOLOGY: STRUCTURE AND SEMANTIC RELATIONS

Dental care terminology is constantly developing due to the continuous technological and medical progress. Prosthetics, dental implantology, different new methods and approaches to teeth treatment trigger challenges to generating new terms for various innovations in dentistry, thus expanding impressively the specialized language of this medical field. This paper aims at analysing the issue of term formation patterns in dental care terminology as a part of medical language and revealing some semantic peculiarities of this scientific terminology. The striking number of complex terminological units proves that compounding is notably a productive way in the formation of dental terms.

Keywords: specialized language, terminological unit, compounding, synonymy, derivation, phrase, dental terminology.

Introducere

Scopul studiului se axează pe analiza particularităților structural-semantice ale terminologiei stomatologice. Corpusul de cercetare include peste 1000 de unități terminologice în limba română, excerptate din diverse surse cu un grad înalt de specializare.

Termenii din domeniul stomatologic, la fel ca întreg sistemul terminologic medical, s-au format treptat odată cu dezvoltarea tehnico-științifică la nivel mondial, având la bază elemente de origine latină și greacă. De exemplu, termenii *stomatologie* și *odontologie* sunt ambii de origine greacă „*odontos*” – dinte, „*stoma*” – gură. *Odontologia* este știința care se ocupă cu studiul dinților, al bolilor dinților și ale țesuturilor învecinate. *Stomatologia* (gr. *στόμα*, *stoma* – gură și *λόγος* *logos* – știință) denumește ramura medicinei care studiază bolile cavității bucale și tratarea lor. Acest termen a fost creat în anul 1868 de către medicul Edmond Andrieu, fondatorul Școlii de Medicină Dentară din Franța.

Natura lingvistică a termenilor medicinei dentare este variată. Ei pot fi exprimați prin **substantive comune** (*proteză, rădăcină, canal, mandibulă, anomalie, stomatologie*), **substantive proprii** (*Asociația Stomatologilor din Republica Moldova, Asociația Stomatologilor din România, International Congress of Dental Surgery, The Congress of Implantology, Asociația Americană a Stomatologilor etc.*), **verbe** (*a drena, a proteza, a implanta, a obtura, a depulpa*), **sintagme nominale** (*aparat de mobilizare, dispozitiv de fixare, zonă de croșet cervical de retenție, aparat de sudare*), **sigle** (*ADA – Asociația Americană a Stomatologilor, ADAA – American Dental Assistants Associations, DPMA – Dental Practice Management Assistants, DANB – Dental Assisting National Board*), **acronime** (*ALARA – As Low As Reasonable Achievable, LASER – Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation, CBCT – Cone Beam Computer Tomography (tomografie computerizată cu fascicul conic)*) și **abrevieri** (*ab – abutment/dinte-pivot, abc – abscess/abces, ap – apex, bkt – bracket*).

Elemente de formare a unităților terminologice din domeniul stomatologiei

Vocabularul specializat se îmbogățește prin utilizarea resurselor existente: *derivare, compunere tematică, compunere sintagmatică, terminologizare, abreviere etc.* și prin utilizarea procedeelelor noi de formare a termenilor, cum ar fi *împrumutul* sau prin mijloace mixte – *calcul*. Autorul R.Kocourek în lucrarea „*La langue*

française de la technique et de la science" afirmă că în prezent o limbă trebuie să dispună de posibilități mari de creație lexicală pentru a face față exigențelor impuse de actul de denumire în domeniile de specializare [1, p.86]. Inga Druță a elaborat o clasificare a procedeelelor de formare a termenilor: procedee morfologice, din care fac parte derivarea și compunerea; procedee sintagmatice, care determină formarea sintagmelor fixe, relativ fixe sau libere; procedee brahigrafice – abrevieri (sigle, acronime, trunchieri); procedee semantice – specializare, resemantizare; împrumuturi directe și împrumuturi indirecte [2, p.228]. În lucrarea de față vom investiga procedeele morfologice și sintagmatice de formare a termenilor din domeniul medicinei dentare.

Procedeele de formare a termenilor prin adăugarea afixelor la o rădăcină se numește *derivare*. În terminologia medicală acest procedeu creează o gamă largă de termeni cu ajutorul prefixelor și sufixelor de origine greacă și latină ce ajută la formarea unui strat terminologic internațional. *Derivarea sufixală* presupune adăugarea sufixelor pentru crearea noilor termeni (parodontoză, gingivită), iar *derivarea prefixală* ține de adăugarea prefixelor (*intraosos*, *premolar*, *retromolar*). Majoritatea termenilor ce denumesc diferite boli și afecțiuni stomatologice se formează prin derivare sufixală. *Derivarea parasintetică sau parasinteza* reprezintă un procedeu de formare a termenilor care se realizează prin adăugarea simultană a unui sufix și a unui prefix. Formarea termenilor stomatologici prin derivare parasintetică are loc cu ajutorul prefixelor **paro-**, **peri-**, **sub-**, **-infra**, **-hiper** și a sufixelor **-ită**, **-ar**, **-al**, **-ic(ă)**, **-oză**. De exemplu: *periodontită*, *sublingual*, *submandibular*, *subglotic*, *infraglotic*, *hipercementoză*, *periradicular* etc.

Termenii formați prin prefixare pot fi clasificați în funcție de doi factori: natura elementului relațional implicat de structura sintactică pe care o traduce și clasa căreia îi aparțin – cel mai adesea cea a morfemului lexical de bază [3, p.2]. Majoritatea prefixelor sunt de origine greacă și, la fel ca și alte componente din structura termenului, ne ajută să-i înțelegem sensul. Există mai multe grupuri de prefixe: prefixe ce denotă poziția, cantitatea, calitatea, localizarea și direcția. Dintre prefixele care se referă la calitate și cantitate vom prezenta următoarele exemple: *super* – *superinfecție*; *hiper* – *hipersensibilitate*, *hipersalivație*, *hiperestezie*; *hipo* – *hiposalivație*, *hipoplazie*, *hipodentie*; *poli* – *poliodontie*, *polioalveoliză*; *bi* – *bidental*; *mono* – *monoradicular* etc., iar prefixele *ante-*, *pro-*, *per-*, *anti-*, *post-*, *ab-*, *ad-*, *infra-*, *retro-*, *supra-*, *sub-*, *inter-* etc. denotă poziția, direcția și localizarea. De exemplu, termenul „*endodont*” este format din prefixul de origine greacă „*endo*” care se traduce prin „*interior*”, iar „*dont*” înseamnă „*dinte*” – în interiorul dintelui; *infraorbital*, *infraglotic*, *inframaxilar* lat. „*infra*” – sub, mai jos; *retromandibular*, *retromolar* lat. „*retro*” – în urmă; *supragingival* lat. „*supra*” – localizarea deasupra unei structuri; „*sub*” – *sublingual*, *submandibular*, *subgingival*; „*inter*” – *interdentar*; „*intra*” – *intraorală*, *intraosos*, *intrapulpară*; „*ante*” – *anterocluzie* etc.

Sufixele folosite la formarea termenilor din domeniul medicinei dentare se referă la următoarele aspecte: relații, afecțiune sau boală, procese, agent sau persoană etc. Autorul A.Cuniță reliefează această funcție clasificatoare a unor sufixe: în medicină termenii care au în structura lor sufixul **-ită** indică, de obicei, o *maladie acută*, spre deosebire de cei în **-oză**, care denumesc o *maladie cronică* și de cei în **-om**, care se referă la o *tumoră* [4, p.119].

Principalele sufixe care se adaugă la rădăcina de origine greacă sau latină la formarea termenilor stomatologici din limba română sunt:

- **ită** (inflamație, stare inflamatorie a unui organ, țesut): *gingivită*, *stomatită*, *parodontită*, *pericoronarită*, *pulpită*, *glosită* romboidă, *sinuzită* maxilară odontogenă, *gingivostomatită* streptococică, *sialoadenită*, *cheilită*, *osteită* maxilară, *artrită* temporomandibulară, *alveolită*, *fluoropatită*, *angulită*, *periostită* odontogenă acută, *apexită*, *osteomastoidită*, *angiosialită*, *adenită* salivară acută etc.;
- **ree** (eliminare, scurgere): *sialoree*, *pioree* alveolo-dentara (*parodontita marginala cronica*) etc.;
- **oză** (augmentare, proeminență cu înțeles patologic): *fluoroză*, *fibroză*, *parodontoză*, *osteonecroză* mandibulară, *aerobioză*, *agranulocitoză*, *necroză* septică acută, *anchiloză* dentară, *actinomicoză* cervicofacială, *disostoză* mandibulofacială, *fibroză* bucală submucoasă, *hipercementoză*, *papilomatoză* linguală multiplă, *glosoptoză*, *sinostoză*, *amfodontoză*, *hipercementoză*, *actinobaciloză*, *odontoptoză* etc.;
- **ism** (stare de, stare bolnăvicioasă permanentă): *bruxism*, *ptialism*, *retrognatism* mandibular, *taurodontism*, *prognatism*, *galvanism* bucal, *retrognatism* mandibular anatomic, *odonterism* etc.;
- **algie** (durere): *odontalgie*, *nevralgie* de trigemen, *aerodontalgie*, *barodontalgie*, *alveolalgie* etc.;
- **ază** (afecțiune): *odontolitiază*;
- **iză** (afecțiune): *apicoliză*, *polioalveoliză*, *alveoliză*;
- **om** (tumoare): *ameloblastom*, *adamantinom*.

Alte sufixe/sufixoide care aparțin terminologiei medicale, cu referire la diferite operații, instrumente și diagnostic în stomatologie, sunt:

- **ectomie** (a tăia, prin îndepărtare chirurgicală): *gingivectomie, cheiloectomie, odontoectomie, vasetomie, apicoectomie, alveolectomie* etc.;
- **plastie** (reconstrucție chirurgicală reparatorie): *gingivoplastie, coronoplastie, odontoplastie, cheiloplastie, cheilostomatoplastie* etc.;
- **otomie** (formarea unei deschizături prin procedură chirurgicală): *cheilotomie, apicotomie, anchilotomie, alveolotomie* etc.;
- **scop** (care vede, aparat pentru examinare): *odontoscop, endoscop* etc.;
- **om** (instrument, aparat): *pulpotom* etc.
- **or** (instrument, aparat): *ocludator, adaptor, activator ortodontic, articulator* etc.
- **scopie** (cu referire la procesul de examinare): *odontoscopie* etc.;
- **grafie** (operația de înregistrare): *ortopantomografie, radiografie, tomografie, sialografie* etc.;
- **geneză** (producere, origine): *hematogeneză, patogeneză, cariogeneză, amelogeneză* etc.;
- **metrie** (măsurare): *cefalometrie, sialometrie, odontometrie, mandibulometrie, maxilometrie, electroodontometrie* etc.;
- **stază** (oprire, încetinire): *hemostază, metastază, cariostază* etc.

Formarea termenilor-adjective din domeniul stomatologic are loc cu ajutorul acestor sufixe: **-al** (*apical, distal, lingual, bucal* etc.), **-ar** (*mandibular*), **-form** (*fusiform*), **-ic**, (*neoplastic*), **-ior** (*posterior*), **-oid** (*polipoid*) etc.

Așadar, prin derivare se obțin lexeme specializate, cu statut autonom și sferă semantică care poate fi înrudită sau nu cu cea a termenului-bază; compunerea, în schimb, nu păstrează decât în mod excepțional legătura semantică cu termenii care intră în alcătuirea unității lexicale formate.

Cuvintele compuse sunt structuri lingvistice care au generat nenumărate discuții controversate din partea diferiților savanți, deoarece acestea nu au o poziție bine definită, făcând conexiune între câteva sfere lingvistice și nonlingvistice importante: relații paradigmatică și sintagmatică, sintaxă și morfologie, lingvistică și pragmatică.

Compunerea tematică presupune formarea unui termen nou prin sudarea a două sau mai multe rădăcini savante cu sau fără adăugarea afixelor. Formarea termenilor prin acest procedeu implică respectarea anumitor reguli și, de obicei, primul element se termină cu o vocală care servește drept element de legătură. Majoritatea acestor termeni au un caracter internațional: *implantologie, biologie, odontologie, stomatologie, odontogeneză* etc. Iată principalele rădăcini grecești și latine în formarea termenilor stomatologici, care au ajutat la unificarea internațională a sistemului terminologic: *alveol/o, apic/o, buc/o, cari/o, cheil/o, coronar/o, dentin/o, dent/o, dist/o, amel/o, fluor/o, gingiv/o, glos/o, incis/o, labi/o, lingu/o, mandibul/a, maxil/o, muc/o, stomat/o, tempor/o*. De exemplu: *alveolodentar, alveololabial, alveolopalatin, apicoectomie, bucingival, bucolabial, bucolingual, cariogeneză, cheiloplastie, coronaroscleroză, dentinoblastom, dentinogeneză, dentoalveolar, distobucal, distocluzie, ameloblastom, amelogeneză, fluorometru, gingivoglosită, gingivoplastie, gingivostomatită, glosofaringian, glosopatie, labiodentar, labiocervical, labioingival, labioincisiv, mandibulometru, maxilopalatin, stomatoplastie, stomatoneurologie, temporomandibular, temporomaxilar* etc.

Lingviștii nu au o părere unanimă referitor la cuvintele formate cu ajutorul elementelor de origine greco-latină, plasându-le în categoria cuvintelor compuse, în cea a cuvintelor derivate sau într-o categorie intermediară între prefixare și compunere. Lingviștii francezi M.Grevisse, H.Mittérand, J.Thiele constată specificitatea formării cuvintelor cu ajutorul elementelor greco-latine și încearcă să plaseze acest fenomen în afara procedurii de compunere propriu-zisă, numindu-l *compunere savantă*, datorită originii acestor elemente. Cercetătorii români I.Iordan, M.Avram, A.Stoichițoiu Ichim, Gh.Constantinescu Dobridor ș.a. propun de a denumi compusele care au printre termenii alcătuitori rădăcini sau teme de origine greacă sau latină – *compuse tematice*, iar procedeu ca atare – *compunere tematică*, acceptând termenul *element de compunere*.

Compunerea sintagmatică reprezintă unul dintre cele mai productive procedee de formare a termenilor medicali, inclusiv a celor din domeniul stomatologiei, care constă în îmbinarea a cel puțin două cuvinte într-o unitate lexicală nouă, un element devenind principal – determinatul, iar celelalte fiind elemente auxiliare – determinanții.

În literatura de specialitate nu există unanimitate nici în abordarea problemelor ce țin de compunerea sintagmatică. Lingviștii recurg la diferite denominații pentru elementele acestui procedeu: R.Morris și R.Benczes –

„cuvânt”: „two or more words are joined together to make a single term expressing a new notion”[5, p.221], iar L.Bauer – „lexem”, termen preluat ulterior și de alți lingviști în studiile lor: M.C. McMahon, S.Scalise, D.Kastovsky, G.Booij ș.a. „the formation of a new lexeme by adjoining two or more lexemes” [6, p.33]. În opinia savantului E.Donalise, cuvintele compuse reprezintă niște structuri complexe ce definesc un singur concept, fără afixe, ortografiate împreună, „right-headed” și sintactic inseparabile [7, p.6]. Clasificarea structurilor compuse reprezintă la fel un subiect controversat, deoarece specialiștii îl tratează prin prisma diferitor aspecte: semantic și sintactic, morfologia elementelor constituenți și a cuvântului compus, relația gramaticală dintre constituenți și elementul-bază.

De-a lungul timpului, unitățile sintagmatice au primit diverse denumiri: *lexie* (B.Pottier), *sintagmă lexicală*, *sintagmă lexicalizată*, *synapsie* (E.Benveniste), pentru formațiunile alcătuite din două substantive (subst. + prep. + subst.), *composé syntagmatique* (L.Guilbert), categorie ce include și secvențe de tip subst. + adj. etc. Pentru desemnarea acestui concept în lingvistica generală, R.Kocourek a identificat nu mai puțin de 27 de termeni în limba franceză (*lexie, synapsie, paralexème, mot complexe, syntagme codé, groupe lexical, lexie complexe, lexème complexe, groupe lexicalisé, locution composée, syntagme lexical, syntagme autonome, syntagme lexicalisé, syntagme dénominatif, lexème syntagmatique, composé syntagmatique, dénomination complexe, groupe de mots, syntagme de lexique, unité de signification, unité lexicale complexe, unité sémantique complexe, unité lexicale supérieure, unité syntagmatique de signification, unité lexicale syntagmatique complexe, unité syntagmatique à vocation lexicale, unité lexicale à deux et plus de deux éléments*) și alți 15 în limba engleză (*idiom, lexical cluster, semantically exocentric expression, phrase, frozen collocation, formula, locution, composite lexeme, compound lexical unit, phrase idiom, polylexonic lexeme, specialized hypermorpheme, super unit, lexeme, phrasal compound*) [1, p.136-137].

În cadrul procesului de formare a terminologiei stomatologice, compunerea reprezintă procedeul intern cel mai complex și mai productiv de creare a unor unități lexicale noi, purtătoare de semnificație unică și cu încadrare morfologică proprie. Există mai multe tipuri de sintagme terminologice: bimembre, trimembre și plurimembre. În terminologia stomatologică supusă cercetării s-au reliefat următoarele modele:

- **Sintagme terminologice bimembre: (S + Adj.):** *medicina dentară, cavitate bucală, radiologie dentară, histologie orală, turism dentar, clinică stomatologică, carie dentară, coroană dentară, coroană protetică, obturație coronară* etc.;
- **Sintagme terminologice trimembre: (S + Adj. + Adj.)** *activitate anestetică locală, tumoare dentară malignă, adenită salivară acută, resorbție osoasă alveolară, anestezie maxilară regională, anomalie dentară cromatică, distrofie dentară progresivă* etc.;
- **Sintagme terminologice plurimembre:** *aparat de imobilizare extraorală a eschilelor mandibulare, stâlp anterior al vălului palatin, loja de suport pentru proteză dentară mobilă, baza modelului tehnic dentar, zonă de croșet cervical de retenție, inel ortodontic de sprijin pentru molari, matrice metalică pentru plombe de contur, arc de proteză mobilă* etc.;

În componența termenilor sintagmatici bimembri, trimembri, precum și în a celor plurimembri, atestăm prezența obligatorie a substantivelor. Cu cât mai complexă este unitatea terminologică, cu atât mai multe substantive conține. Compusele adjectivale sunt mai rare, iar cele verbale rămân strict limitate, nefiind aproape deloc productive. Prin urmare, terminologia domeniului supus cercetării este, în fond, o terminologie preponderent nominală.

Fenomenele sinonimiei și antonimiei în terminologia stomatologică

Conform principiilor terminologiei clasice, bazate pe teoria wusteriană, sinonimia este percepută ca un fenomen lexical care provoacă ambiguitate într-un discurs specializat. Totuși, existența sinonimelor în terminologia medicală, respectiv și în cea stomatologică, reprezintă o realitate, cauzele apariției acestui fenomen lingvistic fiind multiple. În continuare ne propunem să analizăm tipurile de sinonime din terminologia stomatologică, să identificăm sursele și cauzele ce duc la existența lor în terminologia științifică a domeniului investigat.

Abrevierile, în opinia unor lingviști, reprezintă o sursă a sinonimiei în terminologie, relațiile sinonimice stabilindu-se între simboluri, forme prescurtate și forma deplină a acestora, ambele definind același concept [8, p.76]. De exemplu, *sigle* (ADA – *Asociația Americană a Stomatologilor*, ADAA – *American Dental Assistants Associations*, DPMA – *Dental Practice Management Assistants*, DANB – *Dental Assisting*

National Board), **acronime** (ALARA – *As Low As Reasonable Achievable*, LASER – *Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation*, CBCT – *Cone Beam Computer Tomography* (tomografie computerizata cu fascicul conic) și **abrevieri** (*ab* – abutment/dinte-pivot, *abc* – abscess/abces, *ap* – apex, *bkt* – bracket).

Apariția unor termeni-sinonime se bazează pe criteriul clasificării substantivelor în concrete și abstracte. De exemplu, termenul de origine greco-latină **hyposalivație** este un substantiv abstract, dar **gură uscată** (**xerostomie**) reprezintă un substantiv concret. Un alt exemplu ar fi **leucokeratoza nicotina palate** – substantiv abstract care se referă la o afecțiune și substantivul concret „**palatul fumătorului**”.

O altă sursă de apariție a sinonimelor în terminologia stomatologică și în cea medicală, în ansamblu, sunt eponimele. Drept exemplu vom lua **sindromul Behcet/ Behcet Syndrom** sau **boala Behcet (SB)** care reprezintă o inflamație a vaselor de sânge, de cauză necunoscută, având următoarele simptome: ulceratii bucale și genitale recurente, precum și leziuni la nivelul ochilor, articulațiilor, vaselor de sânge și sistemului nervos central. Acest sindrom a fost denumit după numele unui doctor turc, Prof. Dr. Hulusi Behcet, care a descris boala în 1937. În 1941, medicul-dermatolog de origine franceză Touraine a stabilit că această boală nu se limitează doar la semnele descrise anterior de omologul său, ci prezintă o afecțiune mult mai complicată, care, drept reacție, dezvoltă multiple afte de dimensiuni mari, eritem nodular și tromboflebită. Această descriere a evoluției afecțiunii Behcet a fost denumită **Marea Aftoză Touraine**. Astfel, **Sindromul Behcet** are drept sinonim termenul-eponim **Marea Aftoză Touraine**. Alte exemple de termeni-eponime și sinonimele lor din acest domeniu ar fi: **cheilită abrazivă** – **cheilită precanceroasă**, **cheilită Manganotti**: **Boala Capdepont** – **dentină opalescentă ereditară**; **scorbut** – **Boala lui Barlow etc.**

Un grup de medici specialiști din domeniul stomatologiei în lucrarea „**Aspecte interdisciplinare în diagnosticul și tratamentul hipodonțiilor**” elucidează sinonimia parțială dintre termenii **hipodonție** și **anodonție** și ne dezvăluie un criteriu de funcționare al termenilor-sinonime în dependență de variații geografice (termenii **oligodonție** și **agenezie**). **Hipodonția** este cel mai utilizat termen pentru tulburările din etapele primare ale formării dintelui care pot duce la dezvoltarea sau absența congenitală a unui sau mai multor dinți. Se mai folosește și termenul **anodonție** pentru a descrie spectrul întreg al dizarmoniei, începând cu absența unui singur dinte și finisând cu absența tuturor dinților. Unii autori au sugerat că termenul „**hipodonție**” trebuie implementat solitar, pentru a descrie absența câtorva dinți, preferând termenul „**oligodonție**” pentru descrierea unui număr mai mare de dinți [9, p.246]. Mai târziu, aceasta a fost redefinită cu divizarea termenilor: absența de la 1 la 6 dinți — **hipodonție**, iar lipsa a 6 și mai mulți dinți – **oligodonție** [10, p.221]. Pentru a reflecta o diferențiere în terminologie, s-a propus o divizare ulterioară a **hipodonției** și **oligodonției** în: **hipodonție/oligodonție izolată** (nonsindromică) și **hipodonție/oligodonție sindromică**. Terminologia curentă demonstrează și variații geografice. Termenul **oligodonție** este preferat mai des în Europa, pe când în SUA sunt mai des utilizați termenii **agenezie** sau **agenezie dentară multiplă**. Un termen utilizat în trecut, dar acum considerat învechit, este **anodonția parțială**.

Analiza termenilor supuși investigației ne permite să stabilim câmpurile conceptuale în care atestăm cele mai multe perechi de sinonime:

- **denumiri de organe** (terminologia anatomică)
canal radicular obturat – *canal radicular impermeabil*
cavitate pulpară – *cameră pulpară*
odontoplast – *celulă dentinală*
zigoma – *osul molar*
- **processe fiziologice**
hipersalivație – *sialoree*
- **simptome ale bolilor**
tartru – *calcul dentar, odontolit, placă dentară*
odontalgie – *durere de dinți*
aftă – *ulcerație*
calcul salivar – *ptialit, sialolit, tartru dentar salivar*
- **boli și afecțiuni**
anchiloză – *sinostoză*
anodonție – *adenție*
hipodonție – *oligodonție*

amfodontoză – periodontoză, parodontoză, polialvelioză, pioree alveolară, parodontoclazie

antrită – osteomastoidită

afazie – aftongie

apexită – periodontită apicală

aplazie – agenezie

aplazie dentară – distrofie dentară

fluxiune dentară – parulis, periostită odontogenă acută

branhignație – micrognație

stomatită angulară – cheilită angulară

bruxism – odonterism, scrâșnire a dinților

bruxomanie – bricomanie, scrâșnet nervos

stomatită candidozică – mărgăritărel

cheilită – labialită, inflamația buzelor

cheilită abrazivă – cheilită precanceroasă, cheilită Manganotti

cheiloschizis – buză de iepure

Boala Capdepont - dentină opalescentă ereditară

scorbut – Boala lui Barlow

pioree – piogeneză

- **metode de tratament și diagnostic**

extracție – extirpare

apicoectomie – rezecție apicală

- **instrumente**

freză dentară – bor stomatologic

agrafă epidentală ortodontică – consolă, suport ortodontic

extractor pulpar – pulpotom.

Ca relație logico-lingvistică între sensuri contrare sau contradictorii, antonimia reprezintă o modalitate de organizare a vocabularului unui domeniu specializat și, în același timp, de elucidare a sensului unor unități terminologice puse în opoziție sub aspect formal.

În baza termenilor incluși în corpus deosebim următoarele tipuri de antonimie întâlnite în terminologia stomatologică:

- ✓ *antonime homolexe – antonimia marcată morfologic prin prefixe*

poli-/a-	poligenezie dentară – agenezie dentară
sub-/supra-	subgingival – supragingival
hipo-/hiper-	hiposalivație – hipersalivație
- ✓ *antonime heterolexe – antonimia realizată prin termeni neînrușiți formal*
 - erupția dinților – căderea dinților**
 - păstrarea dintelui – extragerea dintelui – extirparea dintelui**
 - dinți de lapte – dinți permanenți**
 - mușcătură închisă – mușcătură deschisă**
 - arc superior – arc inferior**
 - anterior – posterior: arc palatin anterior al protezei dentare**
- ✓ *antonime absolute, care exprimă sensuri diametral opuse*
 - punte dentară fixă – punte dentară mobilă**
 - cheilită cronică – cheilită acută**
 - mușcătură închisă – mușcătură deschisă**
 - erupția dinților – căderea dinților**

Așadar, din exemplele reperate observăm că, spre deosebire de sinonimie, relația semantică de opoziție, antonimia, este mai puțin prezentă în terminologia medicinei dentare. Pentru domeniul supus investigației, antonimia reprezintă o modalitate de definire pentru a pune în evidență prin opoziție trăsăturile specifice ale unui concept.

Concluzii

În urma investigării unităților terminologice din stomatologie, am constatat că procedeele de formare care se regăsesc la nivelul limbii, în ansamblul lor, sunt cele care duc la formarea acestui limbaj specializat. Procedeele cele mai productive de formare a termenilor din domeniul medicinei dentare s-au dovedit a fi derivarea și compunerea.

Sintagmele terminologice sunt mai numeroase decât termenii derivați. În consecință, atestăm în limbajul stomatologic mai mulți termeni compuși decât termeni simpli. Analiza morfologică a termenilor formați prin compunere demonstrează că sintagmele S+S și S+Adj sunt cele mai productive. Substantivele și adjectivele prevalează în terminologia stomatologică, datorită funcției referențiale a termenilor medicali. Substantivul definește conceptul, iar adjectivul îi oferă un caracter specific. Astfel, aceste două păți de vorbire sunt perfecte pentru crearea termenilor.

Existența sinonimelor în terminologia medicală, respectiv și în cea stomatologică, reprezintă o realitate, cauzele apariției acestui fenomen lingvistic fiind multiple: abrevierile, eponimele, clasificarea substantivelor în concrete și abstracte și întrebuintarea termenilor de origine greco-latină și a termenilor creați care, de fapt, se referă la același concept.

Referințe:

1. KOCOUREK, R. *La langue française de la technique et de la science*. Wiesbaden: Oscar Brandstetter, 1982. 259 p. ISBN 3-87097-109-6
2. DRUȚĂ, I. *Dinamica terminologiei românești sub impactul traducerii*. Chișinău: CEP USM, 2013. 335 p. ISBN 978-9975-71-477-8
3. CHIȘ, D. *Formarea termenilor*. [Accesat: 21.05.2018]. Disponibil: www.litere.uvt.ro/vechi/documente_pdf/
4. CUNIȚA, A. *La formation des mots – La derivation lexicale en français contemporain*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1980. 239 p.
5. MORRIS, R. *Historical Outlines of English Accidence*. London: Macmillan and Co. 1873. 469 p. [Accesat: 4.05.2018]. Disponibil: <https://archive.org/details/historicaloutlin00lldgoog>.
6. BAUER, L. *Introducing Linguistic Morphology*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1988. 272 p. ISBN 0852245610
7. SCALISE, S., VOGEL, I. *Cross-Disciplinary Issues in Compounding*. Current Issues in Linguistic Theory 311. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2010. 382 p. ISBN 9789027248275
8. ДАНИЛЕНКО, В.П. *Русская терминология. Опыт лингвистического описания*. Москва: Наука, 1977. 246 с. ISBN 978-5-7695-4951-9
9. NUNN, J.H., CARTER, N.E., GILLGRASS, T.J. Et al. The interdisciplinary management of hipodontia: background and role of pediatric dentistry. In: *British Dental Journal*, 2003, no194, p.245-251. ISSN 0007-0610
10. POLDER, B.J., VAN'T HOF, M.A., VAN DER LINDEN, F.P.G.M., KUIJPERS - JAGTMAN, A.M. A Meta-analysis of the Prevalence of Dental Genesis of Permanent Teeth. In: *Community Dentistry and Oral Epidemiology*, 2004, no32, p.217-226. ISSN 0301-5661

Date despre autor:

Natalia VREME, doctorandă, Școala doctorală *Studii de Lingvistică Romano-Germanică și Literatură Universală și Comparată*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: nataliavreme@yahoo.com

ORCID: 0000-0002-7947-2961

Prezentat la 31.05.2019